

Vzdělávací program specializačního vzdělávání v oboru VÝŽIVA DOSPĚLÝCH

1	Cíl specializačního vzdělávání.....	2
2	Vstupní podmínky a průběh specializačního vzdělávání.....	2
3	Učební plán	3
3.1	Učební osnova základního modulu	3
3.1.1	Schopnosti a dovednosti po absolvování základního modulu	5
3.2	Učební osnovy odborných modulů – povinné	5
3.2.1	Učební osnova odborného modulu OM 1	6
3.2.2	Učební osnova odborného modulu OM 2	9
3.2.3	Učební osnova odborného modulu OM 3	10
3.2.4	Učební osnova odborného modulu OM 4	13
3.2.5	Učební osnova odborného modulu OM 5	15
3.3	Schopnosti a dovednosti po absolvování odborných modulů.....	15
4	Hodnocení výsledků vzdělávání v průběhu specializačního vzdělávání.....	16
5	Profil absolventa	16
5.1	Charakteristika výstupních vědomostí, dovedností a postojů, tj. profesních kompetencí, pro které absolvent/ka specializačního vzdělávání získal/a způsobilost	17
6	Charakteristika akreditovaných zařízení a pracovišť	17
6.1	Akreditovaná zařízení a pracoviště	17
7	Tabulka modulů	19
8	Seznam doporučených zdrojů	19

1 Cíl specializačního vzdělávání

Cílem specializačního vzdělávání v oboru **Výživa dospělých** je získání specializované způsobilosti s označením odbornosti Nutriční terapeut pro výživu dospělých osvojením si potřebných teoretických znalostí, praktických dovedností, návyků týmové spolupráce i schopnosti samostatného rozhodování pro činnosti stanovené platnou legislativou.

2 Vstupní podmínky a průběh specializačního vzdělávání

Podmínkou pro zařazení do specializačního vzdělávání v oboru Výživa dospělých je získání odborné způsobilosti k výkonu povolání nutriční terapeut dle zákona č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon č. 96/2004 Sb.).

Specializační vzdělávání nemusí být uskutečňováno při výkonu povolání, účastník vzdělávání však musí před přihlášením se k atestační zkoušce splnit dobu výkonu povolání stanovenou § 56 odst. 6 zákona č. 96/2004 Sb.

Část specializačního vzdělávání lze absolvovat distanční formou studia, např. metodou e-learningu.

Optimální doba specializačního vzdělávání je 18 – 24 měsíců, kterou lze prodloužit nebo zkrátit při zachování počtu hodin vzdělávacího programu. V případě, že celková délka specializačního vzdělávání se od celodenní průpravy liší, úroveň a kvalita nesmí být nižší než v případě celodenní průpravy.

Vzdělávací program obsahuje celkem 560 hodin teoretického vzdělávání a praktické výuky. Praktická výuka tvoří alespoň 50 % celkového počtu hodin, včetně odborné praxe na pracovištích akreditovaného zdravotnického zařízení v rozsahu stanoveném tímto vzdělávacím programem. Požadavky vzdělávacího programu je možné splnit ve více akreditovaných zařízeních, pokud je nezajistí v celém rozsahu akreditované zařízení, kde účastník vzdělávání zahájil. Akreditovaná pracoviště disponují náležitým personálním, materiálním a přístrojovým vybavením.

Vzdělávací program zahrnuje modul základní a moduly odborné se stanoveným počtem kreditů, přičemž ukončení každého modulu je realizováno hodnocením úrovně dosažených výsledků vzdělávání.

Podmínkou pro získání specializované způsobilosti oboru Výživa dospělých je:

- zařazení do oboru specializačního vzdělávání,
- výkon povolání v příslušném oboru specializačního vzdělávání minimálně 1 rok z období 6 ti let v rozsahu minimálně ½ stanovené týdenní pracovní doby nebo minimálně 2 roky v rozsahu minimálně pětiny stanovené týdenní pracovní doby do data přihlášení se k atestační zkoušce,
- absolvování teoretické výuky,
- absolvování povinné odborné praxe v rozsahu stanoveném vzdělávacím programem,
- získání stanoveného počtu kreditů určených vzdělávacím programem,

- úspěšné složení atestační zkoušky.

3 Učební plán

Nedílnou součástí vzdělávacího programu je vedení Logbooku o průběhu specializačního vzdělávání a záznamu o provedených výkonech v rámci celé odborné praxe. Počet výkonů uvedených v kapitole 3.2 *Učební osnovy odborných modulů - seznam výkonů* je stanoven jako minimální, aby účastník specializačního vzdělávání zvládl danou problematiku nejen po teoretické, ale především po stránce praktické.

3.1 Učební osnova základního modulu

Základní modul ZM	Organizační a metodické vedení specializované nutriční péče	
Typ modulu	povinný	
Rozsah modulu	5 dnů teoretické výuky, tj. 40 hodin	
Počet kreditů	20	
Cíl:	Vybavit nutričního terapeuta znalostmi potřebnými k organizačnímu a metodickému vedení nutriční péče.	
Téma	Rozpis učiva	Minimální počet hodin
Vzdělávání dospělých	Úvod do problematiky. Zásady vzdělávání dospělých, cíle, vedení, motivační faktory, hodnocení účastníků SV.	4
Právní problematika ve zdravotnictví	Základní zákonné a prováděcí předpisy ve zdravotnictví. Práva a povinnosti zdravotnických pracovníků. Povinná mlčenlivost. Právní odpovědnost ve zdravotnictví.	3
Moderní management v nutriční péči	Management a role manažera. Klíčové role a funkce vedoucího pracovníka ve zdravotnictví. Vedení a role vedoucího. Firemní kultura. Strategický management. Management změn, management času. Budování a řízení pracovního týmu. Personální management a rozvoj lidských zdrojů.	3
Kvalita a bezpečí zdravotní péče	Strategické řízení kvality zdravotní péče. Indikátory kvality ošetrovatelské péče a jejich sledování. Standardy ošetrovatelské péče, správné vedení zdravotnické dokumentace. Řízení rizik a prevence nežádoucích událostí ve zdravotnických zařízeních včetně sledování a vyhodnocení. Externí a interní kontrola kvality.	4
Interpersonální dovednosti nutričního terapeuta	Podpůrné techniky zvládnání pracovní zátěže, podpůrné techniky v komunikaci s agresivním pacientem, komunikace se zvláštními skupinami pacientů. Etický přístup ke pacientům a jejich	4

	blízkým s ohledem na věk a charakter onemocnění. Identifikace faktorů ovlivňující kvalitu života pacientů.	
Edukace	Edukace pacientů a jiných osob. Specifikace edukace seniorů, cizinců a zvláštních skupin nemocných. Tvorba edukačních materiálů. Zásady moderní prezentace.	4
Průzkumné a výzkumné šetření v nutriční péči	Charakteristika, specifika a význam výzkumu v nutriční péči. Techniky výzkumu, výzkumný proces a jeho fáze, etapy výzkumné práce. Volba a způsob vyhledávání vhodných témat. Etika výzkumu. Prezentace výsledků, aplikace poznatků do praxe.	5
Vybraná problematika veřejného zdraví	Vymezení problematiky veřejného zdraví, determinanty zdraví a jejich aktuální situace v ČR, aktuální zdravotní politika v evropském kontextu.	2
	Radiační ochrana – ionizujícího záření, jeho základní druhy a vlastnosti, nepříznivé účinky ionizujícího záření, radiační zátěž obyvatel, způsoby ochrany před ionizujícím zářením, zásady pro pobyt v prostorách se zdroji ionizujícího záření, legislativa v oblasti radiační ochrany, odpovědnosti při využívání zdrojů ionizujícího záření.	2
	Problematika závislostí – škodlivé užívání návykových látek (NL) a závislostí na NL v ČR. Přehled NL zneužívaných v ČR a jejich vlastností, zdravotní a právní aspekty související se zneužíváním NL a závislostí na NL.	2
Krizový management ve zdravotnictví	Mimořádné události a katastrofy (typy katastrof, definice katastrofy a medicíny katastrof, spektrum postižení). Krizová připravenost (definice, legislativní zázemí, orgány krizového řízení a jejich úkoly, organizace ve zdravotnictví, základní pojmy, plán krizové připravenosti zdravotnických zařízení. Hromadný výskyt postižených (základní pojmy, zdravotnický záchranný řetězec, zdravotnická záchranná služba, traumatologický plán nemocnice – základní úkoly, organizace práce při hromadném příjmu, třídění pacientů). Evakuace nemocnic (zásady evakuace, evakuační plán). Ochrana obyvatelstva (definice a základní pojmy, hlavní zásady, prostředky individuální ochrany, základní vybavení domácnosti, informování obyvatelstva, vzdělávání).	3
Ukončení modulu	Hodnocení, shrnutí, zpětná vazba.	4

Výsledky vzdělávání	<p>Absolvent/ka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zná zásady vzdělávání dospělých, • umí rozeznat a posoudit neetické a protiprávní chování spolupracovníků a vyhodnotit jeho důsledky, • zná základní zákonné a prováděcí předpisy ve zdravotnictví a je si vědom/a právní odpovědnosti ve zdravotnictví, • umí vysvětlit význam pojmu management, řízení a vedení, popsat a vysvětlit kulturu organizace a její význam, • chápe nutnost vlastního odborného růstu a rozvoje, • umí rozpoznat své postoje, přístupy, způsob komunikace při personální práci, při efektivním hospodaření a při zjišťování potřeb a přání klientů/pacientů a jejich rodin, • uvědomuje si neustálou potřebu zvyšování kvality práce a spolupráce, • zná zásady prevence pochybení ve zdravotnické praxi, • zná vybranou problematiku edukace pacientů, • navrhuje a vypracovává plány edukace pacienta, případně rodinných příslušníků a jiných osob, • postupuje dle moderních a vědecky ověřených metod, podílí se na výzkumných šetřeních a projektech, • zná účinky ionizujícího záření, systém radiační ochrany, zásady pro uplatňování požadavků radiační ochrany a praktické metody ochrany, • zná základy krizového managementu a umí se podílet na přechodu činnosti zdravotnického zařízení ze standardních podmínek do činnosti za podmínek nestandardních.
Způsob ukončení modulu	<ul style="list-style-type: none"> • Diagnostické metody (např. kolokvium k závěrečné práci na zvolené téma, test, ústní zkouška, apod.).

3.1.1 Schopnosti a dovednosti po absolvování základního modulu

Absolvent/ka základního modulu je připraven/a:

- podílet se na kontinuálním zvyšování kvality a bezpečnosti nutriční péče,
- koordinovat práci členů týmu nutričních terapeutů,
- hodnotit kvalitu nutriční péče,
- identifikovat faktory ovlivňující kvalitu života pacientů,
- provádět průzkumná a výzkumná šetření,
- navrhopat a vypracovávat plány edukace pacienta, blízkých osob,
- připravovat edukační materiály.

3.2 Učební osnovy odborných modulů – povinné

Cíl: Připravit nutričního terapeuta pro oblast klinické výživy a specializované nutriční péče.

3.2.1 Učební osnova odborného modulu OM 1

Odborný modul – OM 1	Klinická výživa a specializovaná nutriční péče	
Typ modulu	povinný	
Rozsah modulu	10 dnů teoretické výuky, tj. 80 hodin 20 dnů odborné praxe, tj. 160 hodin	
Počet kreditů	60 (40 kreditů za teoretickou část, 20 kreditů za praktickou část)	
Téma	Rozpis učiva	Minimální počet hodin
Plošný nutriční screening	Metodika tvorby screeningových dotazníků pro jednotlivé typy zařízení, vyhodnocování získaných dat, práce se získanými daty.	4
Nutriční anamnéza	Anamnéza, fyzikální vyšetření, antropometrické vyšetření, laboratorní vyšetření, funkční vyšetření, nutriční index (prognostický, zánětlivý, rizikový).	10
Malnutrice	Definice malnutrice, rozdělení, klinický obraz a změny organismu při hladovění, výskyt u jednotlivých onemocnění a věkových skupin.	6
Nutriční tým	Definice nutričního týmu, úkoly, jeho složení a způsob práce.	2
Stupňovitá nutriční péče	Definice, její hlavní úkoly a cíle.	2
Dietní systém	Stejný název, jiný význam. Metody zpracování, zpracovatelé.	3
Standardizace nutriční péče	Systematické posuzování výživového stavu pacienta, odpovídající úpravy stravy, včasné použití prostředků enterální klinické výživy, dokumentace a hodnocení účinků nutriční intervence.	3
Neodkladná první pomoc	Kardiopulmonální resuscitace + praktické nácviky.	4
Specializované nutriční postupy při střevních vývodech a po operaci střev	Indikace provedení střevního vývodu - nádory, traumata, záněty, vrozené vady. Péče o pacienty s vývody. Jednotlivé druhy umělých vývodů. Dieta a péče o stomie. Časné komplikace. Pozdní komplikace. Stavby po střevních operacích, syndrom krátkého střeva. Problematika výživy u pacientů po operacích střeva a se střevními vývody. Perorální příjem. Umělá výživa enterální a parenterální. Zásady dietních opatření. Povolené a zakázané potraviny a technologické postupy.	3
Specializované nutriční postupy při idiopatických střevních zánětech	Idiopatické střevní záněty – Crohnova choroba, ulcerózní kolitida. Etiologie, klinický obraz, diagnostika, průběh onemocnění, léčebné možnosti, komplikace. Zásady diety při Crohnova chorobě a ulcerózní kolitidě.	2

Specializovaný nutriční postup při antikoagulační léčbě	Krevní srážení a trombóza. Nemoci nebo klinické stavy vedoucí k trombóze. Léčba trombózy a další důvody antikoagulační léčby. Působení warfarinu a sledování jeho účinku. Význam stability účinku warfarinu a faktory stability INR narušující. Úloha vitamínu K. Dieta a sortiment vhodných a nevhodných potravin. Výměnné jednotky. Doporučené postupy při přípravě diety.	3
Specializovaný nutriční postup při onemocnění slinivky břišní	Etiologie, klinický obraz, diagnostika, léčebné možnosti, komplikace. Umělá výživa při onemocnění slinivky břišní a přechod na pankreatickou dietu. Hlavní zásady a jednotlivé stupně pankreatické diety.	5
Specializovaný nutriční postup při dně	Etiologie, klinický obraz, diagnostika, léčebné možnosti, komplikace. Dietní opatření při kombinaci dny s dalšími chorobami. Základní dietní zásady při léčbě a prevenci choroby.	2
Specializované nutriční postupy při onemocnění ledvin, močových cest a u dialyzovaných pacientů	Etiologie, klinický obraz, diagnostika, léčebné možnosti, komplikace a prevence u akutního a chronického selhání ledvin, nemoci glomerulů, nefrotického syndromu, zánětů močových cest, infekčních zánětů ledvin, kamenů ledvinových i močových. Nutriční postupy a opatření u jednotlivých renálních onemocnění a onemocněních močových cest. Aktuální nutriční postupy při hemodialýze a při peritoneální dialýze. Výživová opatření po transplantaci ledvin.	5
Specializované nutriční postupy při onemocněních jícnu, vředové choroby žaludku, dvanácterníku	Etiologie, klinický obraz, diagnostika, léčebné možnosti, komplikace u jednotlivých peptických onemocnění. Dieta v prevenci a léčbě peptických onemocnění, technologie úpravy pokrmů.	3
Specializované nutriční postupy při diabetu, dyslipidémii, obezitě, metabolickém syndromu	Etiologie, klinický obraz, diagnostika, léčba. Diabetes jako rizikový faktor kardiovaskulárních onemocnění, diabetická dyslipidémie, diabetes - porucha metabolismu nejen sacharidů, nýbrž i lipidů a proteinů. Výskyt abdominální obezity – základní diagnostické kritérium metabolického syndromu. Výživová doporučení a postupy. Výživový preventivní program.	5
Specializované nutriční postupy v chirurgii	Obecné zásady perioperační výživy. Výživa u pacientů po chirurgických výkonech na zažívacím traktu. Akcelerovaná pooperační rehabilitace (Fast Track). Zvláštnosti výživy u pacientů v perioperačním období po výkonech v oblasti hlavy a krku. Perioperační výživa v traumatologii. Perioperační výživa	10

	u chirurgických výkonů mimo GIT. Výživa po porodu.	
Ukončení modulu	Hodnocení, shrnutí, zpětná vazba.	8
Výsledky vzdělávání	Absolvent/ka: <ul style="list-style-type: none"> • zná metodiku a využívání výsledků plošného nutričního screeningu, • umí provádět nutriční anamnézu a vyšetření vedoucí ke stanovení nutričního stavu pacienta/klienta, • uvádí výsledky práce nutričního týmu do každodenní praxe s cílem zlepšit nutriční postupy u malnutričních klientů/pacientů, • definuje úkoly a cíle stupňovité nutriční péče, • zná zásady pro vypracování dietního systému a standardů nutriční péče pro určité zdravotnické zařízení a vypracování těchto dokumentů, • zná prevenci, diagnostiku, léčebné a specializované nutriční postupy u jednotlivých interních onemocnění, • je schopen/a posoudit výživový stav klienta/pacienta a sestavit plán individuální nutriční péče pro klienty/pacienty s vnitřními onemocněními, • vyhodnocuje účinnost individuálních nutričních postupů a zaznamenává je do dokumentace, • edukuje klienty/pacienty s vnitřními onemocněními a jejich rodinné příslušníky v oblasti specializované nutriční péče. 	
Způsob ukončení modulu	<ul style="list-style-type: none"> • Diagnostické metody (např. kolokvium k závěrečné práci na zvolené téma, test, ústní zkouška, apod.). 	
Seznam výkonů		Počet výkonů
Vyhodnotit výsledky plošného nutričního screeningu a realizovat příslušná opatření		10
Zhodnotit výživový stav pacienta na základě nutriční anamnézy, výsledků fyzikálního, antropometrického a laboratorního vyšetření		10
Zhodnotit rizika vzniku malnutrice		10
Vytvořit plán specializované nutriční péče u pacienta s onemocněním vnitřních orgánů		5
Vytvořit edukační plán pro pacienta při propuštění do domácího prostředí		5
Edukovat rodinné příslušníky pacienta v domácí péči		4
Edukovat pacienta s vnitřním onemocněním o způsobu výživy v domácí péči		4
Edukovat pacienta o způsobu výživy před a po chirurgickém výkonu		5
Způsob ukončení modulu	<ul style="list-style-type: none"> • Diagnostické metody (např. kolokvium k závěrečné práci na zvolené téma, test, ústní zkouška, apod.), splnění odborné praxe a otvrzení výkonů daných pro odborný modul 1. 	

3.2.2 Učební osnova odborného modulu OM 2

Odborný modul – OM 2	Metody stanovování individuálních nutričních potřeb u pacientů v těžkých stavech	
Typ modulu	povinný	
Rozsah modulu	5 dnů teoretické výuky, tj. 40 hodin 5 dnů odborné praxe na pracovišti akreditovaného zařízení, tj. 40 hodin	
Počet kreditů	35 (20 kreditů za teoretickou část, 15 kreditů za praktickou část)	
Téma	Rozpis učiva	Minimální počet hodin
Fyziologie metabolismu substrátů a energetické zdroje	Získ energie buňkou; metabolismus sacharidů, tuků a bílkovin, mitochondrie; energetické zdroje organismu.	7
Poruchy vodního a minerálního hospodářství	Poruchy acidobazické rovnováhy; metabolická a respirační acidóza a alkalóza.	4
Změny metabolismu při hladovění	Změny metabolismu při prostém hladovění u jednotlivých substrátů; ostatní metabolické změny; základní metabolické hormony; metabolická reakce na stres, metabolická reakce při stresovém hladovění.	4
Vyšetření nutričního stavu pacienta	Nutriční anamnéza; diagnóza malnutričního stavu; klinické hodnocení fyziologických funkcí; fyzikální vyšetření, antropometrické vyšetření, laboratorní screening.	7
Stanovení energetické potřeby	Energetický výdej a jeho stanovení měřením, propočtem; propočty energetických hodnot u kriticky nemocných.	5
Enterální výživa a nutriční podpora	Definice, indikace, kontraindikace, komplikace; aplikační systémy, sipping, nutriční strategie v těžkých stavech.	5
Parenterální výživa	Definice, rozdělení, indikace, kontraindikace a komplikace; strategie v těžkých stavech.	4
Ukončení modulu	Hodnocení, shrnutí, zpětná vazba.	4
Výsledky vzdělávání	Absolvent/ka: <ul style="list-style-type: none"> • zná metabolismus jednotlivých živin, • definuje příčiny poruch minerálního a vodního hospodářství, změny metabolismu jednotlivých živin a hormonů v důsledku stresového hladovění, • zná a umí aplikovat vyšetřovací metody nutričního stavu pacienta, dostupné prostředky enterální výživy, nutriční podpory a parenterální výživy, • vyhodnocuje individuální potřeby energie, • vyhodnocuje poruchy vodního a minerálního hospodářství 	

	<p>a navrhuje doplnění celkového příjmu,</p> <ul style="list-style-type: none"> • reaguje na jednotlivé druhy hladovění adekvátní nutriční podporou, • vyhodnocuje výsledky vyšetření výživového stavu a navrhuje účinný nutriční režim, • je schopen/a stanovovat, měřit a propočítat energetickou potřebu u kriticky nemocných, připravovat individuální enterální podporu a podílet se na strategii využití parenterální výživy u pacienta v těžkém stavu. 	
Seznam výkonů		Počet výkonů
Posouzení potřeb a sestavení plánu nutriční péče u pacientů v těžkých stavech		5
Vyhodnocení somatických i nutričních rizik s následnou dokumentací		5
Sestavování individuálních nutričních režimů dle stanovené diagnózy		5
Doporučování individuálních realimentačních postupů		5
Provádění individuálních propočtů nutričních potřeb dle stanovené diagnózy		5
Doporučování změn způsobu podávání stravy		2
Sledování a vyhodnocování pitného režimu		5
Sledování příjmu stravy a vyhodnocování jejího přijatého množství		5
Doporučování výživových doplňků s přihlédnutím na druh onemocnění a věk pacienta		5
Provádění propočtů enterální výživy a nutriční podpory		2
Způsob ukončení modulu	<ul style="list-style-type: none"> • Diagnostické metody (např. kolokvium k závěrečné práci na zvolené téma, test, ústní zkouška, simulace výkonů na modelu, apod.), splnění odborné praxe a potvrzení výkonů daných pro odborný modul 2. 	

3.2.3 Učební osnova odborného modulu OM 3

Odborný modul – OM 3	Komunitní nutriční péče a poradenství u seniorů	
Typ modulu	povinný	
Rozsah modulu	5 dnů teoretické výuky, tj. 40 hodin 5 dnů odborné praxe na pracovišti akreditovaného zařízení, tj. 40 hodin	
Počet kreditů	35 (20 kreditů za teoretickou část, 15 kreditů za praktickou část)	
Téma	Rozpis učiva	Minimální počet hodin
Fyziologie metabolismu ve vyšším věku	Změny příjmu a výdej energie buňkou. Změny metabolismu substrátů, funkce mitochondrií. Energetické zdroje lidského organismu.	5
Poruchy vodního a minerálního hospodářství ve vyšším věku	Poruchy acidobazické rovnováhy, metabolická a respirační acidóza, metabolická a respirační alkalóza.	4

Změny metabolismu při sarkopénii	Metabolismus glukózy, metabolismus tuků a ketolátky, metabolismus bílkovin, ostatní metabolické změny. Základní metabolické hormony.	4
Patologické změny související se stárnutím	Poruchy vstřebávání živin, poruchy vylučování. Změny metabolismu glukózy. Poruchy vnímání chuti a čichu, žízně. Psychická onemocnění ve vyšším věku. Poruchy termoregulace.	4
Vzájemné vazby léků s potravinami	Polypragmázie, ovlivnění léků výživou, ovlivnění výživy léky.	2
Vyšetření nutričního stavu seniora	Diagnóza malnutričního stavu. Nutriční anamnéza, klinické hodnocení fyziologických funkcí. Fyzikální vyšetření, antropometrické měření, laboratorní vyšetření.	3
Stanovení nutričních potřeb seniorů	Energetický výdej, jeho stanovení. Stanovení energetického výdeje měřením a propočtem. Propočty energetických potřeb seniora.	3
Požadavky na nutriční péči o seniory	Výběr potravin, technologická úprava, tvorba jídelníčků. Modulární dietetika, sipping, enterální výživa. Výživa do NGS a PEG, PEJ.	2
Specifika stravování v zařízeních sociální péče	Zásadní pravidla při sestavování specializovaných nutričních postupů. Postupné snižování energetického příjmu. Výběr potravin a technologické zpracování léčebné výživy s přihlédnutím na onemocnění provázející obézního dětského pacienta a věk.	3
Komunikační dovednosti při edukaci seniora	Verbální a neverbální komunikace. Komunikace s pacienty/klienty s psychickými obtížemi, s chronickým onemocněním, s poruchami sluchu, zraku, řeči, s poruchami pohybového aparátu.	2
Specifika edukace a edukačních materiálů	Schopnost pacienta/klienta porozumět psanému textu, vnímat a porozumět edukaci. Specifika edukace rodiny. Pravidla pro tvorbu a používání edukačních materiálů.	2
Aktuální legislativa	Legislativa ve vazbě na přípravu stravy. Legislativa související s postavením klienta, práva a povinnosti klienta a poskytovatele. Legislativa související s úkony zdravotní péče.	2
Ukončení modulu	Hodnocení, shrnutí, zpětná vazba.	4
Výsledky vzdělávání	Absolvent/ka: <ul style="list-style-type: none"> • orientuje se ve fyziologii metabolismu jednotlivých živin s ohledem na stárnutí organismu, • definuje příčiny poruch vodního a minerálního hospodářství u seniorů, • definuje příčiny metabolických změn způsobujících sarkopénii a je schopen/a ji individuálně nutričně ovlivňovat, 	

	<ul style="list-style-type: none"> • definuje příčiny patologických změn souvisejících se stárnutím, • definuje důsledky polypragmzie u chronicky nemocných seniorů a interakce mezi léky a potravinami, • aplikuje vyšetřovací metody nutričního stavu a stanovování energetických potřeb, • vyhodnocuje individuální potřeby energie, • hodnotí možnosti nutričního ovlivnění jednotlivých poruch, • uzpůsobuje výživu seniorů dle stavu a tím zajišťuje dostatečný příjem, • sestavuje výživu v souladu s požadavky na nutnou farmakoterapii; • vyhodnocuje výsledky získané při vyšetření výživového stavu a navrhuje účinný nutriční režim, • zná odlišnosti při tvorbě jídelních doporučení pro seniory, včetně využití modulárních dietetik a sippingu, zná charakteristické požadavky na stravování seniorů v zařízeních sociální péče, • umí používat odlišnosti v komunikaci při práci se seniory, ovládá komunikační techniky při edukaci seniorů, vytváří edukační materiály s tematikou zdravé i léčebné výživy, • aplikuje právní předpisy související s komunitní nutriční péčí i zdravotní péčí o seniory. 	
Seznam výkonů		Počet výkonů
Posouzení potřeb a sestavení plánu nutriční péče pro pacienty seniory		2
Vyhodnocení somatických i nutričních rizik s následnou dokumentací		2
Sestavování individuálních nutričních režimů dle stanovené diagnózy		5
Provádění individuálních propočtů nutričních potřeb dle stanovené diagnózy		5
Doporučování individuálních realimentačních postupů		5
Doporučování výživových doplňků s přihlédnutím na druh onemocnění a věk		5
Sledování pitného režimu pacienta/klienta		5
Sledování příjmu stravy a vyhodnocování množství přijatého množství		5
Doporučování změn způsobu podávání výživy		2
Provádění propočtu enterální výživy a nutriční podpory		2
Edukace seniorů v problematice výživy v komunitě i jedinců a rodinných příslušníků		2
Zpracování edukačního materiálu pro komunitu seniorů		2
Způsob ukončení modulu	<ul style="list-style-type: none"> • Diagnostické metody (např. kolokvium k závěrečné práci na zvolené téma, test, ústní zkouška, apod.), splnění odborné praxe a potvrzení výkonů daných pro odborný modul 3. 	

3.2.4 Učební osnova odborného modulu OM 4

Odborný modul – OM 4	Nutriční péče a poradenství u pacientů s onkologickým onemocněním	
Typ modulu	povinný	
Rozsah modulu	5 dnů teoretické výuky, tj. 40 hodin 5 dnů odborné praxe na pracovišti akreditovaného zařízení, tj. 40 hodin	
Počet kreditů	35 (20 kreditů za teoretickou část, 15 kreditů za praktickou část)	
Téma	Rozpis učiva	Minimální počet hodin
Fyziologie metabolismu substrátů a energetické zdroje u zdravého	Získ energie buňkou. Metabolismus bílkovin, tuků, sacharidů. Úloha mitochondrií. Energetické zdroje zdravého lidského organismu.	2
Změny metabolismu u onkologicky nemocného	Metabolismus bílkovin, tuků, sacharidů a energetický výdej u onkologického pacienta. Mediátory metabolických změn.	3
Mechanismy vzniku kachexie	Hormonální a metabolické abnormality. Energetická bilance. Cytokiny a metabolické abnormality.	3
Typy nádorů, jejich chování a diagnostika	Nezhoubné nádory, zhoubné nádory. Diagnostické metody.	2
Protinádorová léčba, její typy dle cíle	Kurativní léčba. Adjuvantní léčba. Neoadjuvantní léčba. Paliativní léčba.	1
Protinádorová léčba, její typy dle léčebné metody, zásady nutriční péče	Léčba chirurgická. Léčba zářením – radioterapie. Chemoterapie. Hormonální léčba. Biologická léčba. Protisměrná léčba. Genová léčba.	3
Nežádoucí účinky protinádorové léčby a jejich ovlivnění	Vedlejší účinky na GIT, krvetvorbu, na kůži a vlasové folikuly, na pohlavní orgány. Celkové příznaky.	3
Dietní opatření při nebo po léčbě nádorových onemocnění	Ztráta chuti k jídlu, pocit na zvracení, zvracení, celková nevolnost. Změna vnímání chuti a vůně. Bolest v ústech a krku (mukositida). Suchost v ústech (xerostomie). Obtíže žvýkací a polykací (dysfagie). Obstrukce střev nebo trávicího traktu. Zácpa. Průjem. Ztráta hmotnosti. Nemožnost přijímat stravu per os. Nárůst hmotnosti. Rizika infekcí a zatížení organismu patogeny v potravě.	3
Nejčastější dietní úpravy při protinádorové léčbě	Šetřící úprava stravy u onkologických pacientů. Šetřící úprava stravy u diabetiků s onkologickým onemocněním. Strava se sníženým obsahem nestravitelných zbytků. Stravování při vytvoření stomie.	10
Alternativní výživa	Vegetariánství, makrobiotika, terapie vitamínem C, terapie šťávami. Potravinové doplňky výživy.	4
Výživa a edukace onkologicky nemocných	Vyšetření výživového stavu nemocného při stanovení onkologické diagnózy. Výživová	2

v domácí péči	doporučení před hospitalizací, v průběhu vyšetření a plánované léčby. Edukace rodiny. Pravidla pro tvorbu a použití edukačních materiálů.	
Ukončení modulu	Hodnocení, shrnutí, zpětná vazba.	4
Výsledky vzdělávání	<p>Absolvent/ka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • orientuje se ve fyziologii metabolismu jednotlivých živin u zdravého organismu; • zná příčiny metabolických změn u onkologického pacienta; • zná příčiny hormonálních a metabolických změn, působení cytokinů způsobujících vznik nádorové kachexie; • definuje rozdíly biologického chování nezhoubných a zhoubných nádorů; • zná charakteristické požadavky na stravování onkologicky nemocných u jednotlivých léčebných metod, orientuje se v rozdílech jednotlivých léčebných postupů; • zná léčebné účinky a jednotlivé typy vedlejších účinků; • zná odlišnosti při tvorbě jídelních doporučení u onkologicky nemocných včetně využití modulárních dietetik a sippingu; • definuje veškeré prostředky enterální výživy; • zná charakteristické požadavky na úpravu stravy při jednotlivých zdravotních komplikacích při protinádorové léčbě; • definuje hlavní charakteristiky jednotlivých typů alternativní výživy, jejich působení na metabolismu onkologického pacienta; • umí charakterizovat přednosti domácí péče v souvislosti s výživovými doporučeními; • vyhodnocuje individuální potřeby energie; • je schopen/a zhodnotit možnosti nutričního ovlivnění jednotlivých poruch; • je schopen/a individuálně nutričně ovlivňovat nádorovou kachexii s cílem zlepšení stavu výživy onkologicky nemocného; • je schopen/a ovlivnit výživou jednotlivá stádia onemocnění tak, aby se zabránilo rozvinutí nebo zlepšení nádorové kachexie pomocí cílené nutriční podpory; • orientuje se v cílech jednotlivých typů léčby ve vztahu k výživě; • identifikuje možnosti vzniku vedlejších účinků u jednotlivých léčebných metod; • sestavuje jídelníčky dle nutričních požadavků, výběru potravin a technologické úpravy při jednotlivých komplikacích u onkologicky nemocných; • ovládá praktické využití alternativních výživových postupů pro onkologického pacienta; • vytváří individuální výživová doporučení a edukační materiály pro onkologické pacienty pro přechod do domácí péče. 	
Seznam výkonů		Počet výkonů
Posouzení potřeb a sestavení plánu nutriční péče u onkologických pacientů		5
Vyhodnocení somatických i nutričních rizik s následnou dokumentací		5

Sestavování individuálních nutričních režimů dle stanovené diagnózy	5
Provádění individuálních propočtů nutričních potřeb dle stanovené diagnózy	5
Doporučování individuálních realimentačních postupů	5
Doporučování výživových doplňků s přihlédnutím na druh onemocnění a věk	5
Sledování pitného režimu onkologického pacienta	5
Sledování příjmu stravy a vyhodnocování množství přijatého množství	5
Doporučování změn způsobu podávání výživy	2
Provádění propočtu enterální výživy a nutriční podpory	2
Edukace onkologického pacienta a jeho rodinných příslušníků v problematice výživy při vzniklých komplikacích	5
Zpracování edukačního materiálu pro konkrétního onkologického pacienta	2
Způsob ukončení modulu	<ul style="list-style-type: none"> • Diagnostické metody (např. kolokvium k závěrečné práci na zvolené téma, test, ústní zkouška, apod.), splnění odborné praxe a potvrzení výkonů daných pro odborný modul 4.

3.2.5 Učební osnova odborného modulu OM 5

Odborný modul – OM 5	Odborná praxe na pracovišti akreditovaného zařízení
Odborná praxe	5 dnů odborné praxe na pracovišti akreditovaného zařízení, tj. 40 hodin
Počet kreditů	15
Seznam výkonů	Počet výkonů
Vyhodnocení nutričního stavu pacientů s různými onemocněními	10
Vytvoření plánu specializované nutriční péče o pacienty s různými onemocněními	10
a) Edukace pacienta s PEG o výživě před propuštěním do domácího prostředí	5
b) Edukace pacienta se stomií o výživě před propuštěním do domácího prostředí	5
Edukace pacienta s diabetem mellitem při první návštěvě v diabetologické ambulanci	5

3.3 Schopnosti a dovednosti po absolvování odborných modulů

Absolvent/ka odborných modulů je připraven/a:

- vyhodnocovat stav výživy na základě provedených vyšetření nutných ke zjišťování stavu výživy u jednotlivých věkových skupin dospělých ve zdraví a nemoci,
- sledovat a vyhodnocovat nutriční stav z hlediska možnosti vzniku komplikací a náhlých příhod a podílet se na jejich řešení,
- sestavovat výživové programy ve zdraví a nemoci,
- sestavovat a propočítávat nutriční postupy pro pacienty v těžkých stavech,

- ❑ sestavovat a propočítávat nutriční postupy pro pacienty s vnitřním onemocněním a při chirurgické léčbě,
- ❑ sestavovat a propočítávat nutriční postupy pro pacienty s metabolickým onemocněním (diabetes mellitus),
- ❑ sestavovat a propočítávat nutriční postupy pro pacienty s onkologickým onemocněním.

4 Hodnocení výsledků vzdělávání v průběhu specializačního vzdělávání

Akreditované zařízení přidělí každému účastníkovi specializačního vzdělávání školitele, který je zaměstnancem akreditovaného zařízení. Školitel pro teoretickou výuku vypracovává studijní plán a plán plnění praktických výkonů, které má účastník vzdělávání v průběhu přípravy absolvovat a průběžně prověřuje znalosti (vědomosti a dovednosti). Odborná praxe na odborných pracovištích probíhá pod vedením přiděleného školitele, který je zaměstnancem daného pracoviště, má specializovanou způsobilost v oboru a osvědčení k výkonu zdravotnického povolání bez odborného dohledu.

- a) Průběžné hodnocení školitelem:
  - školitel pravidelně a průběžně prověřuje teoretické znalosti a praktické dovednosti účastníka specializačního vzdělávání. Do Logbooku zapisuje ukončení každého modulu.
- b) Předpoklad pro vykonání atestační zkoušky:
  - absolvování teoretické a praktické výuky; včetně splnění požadované odborné praxe v akreditovaném zařízení potvrzené v Logbooku a splnění výkonů obsažených ve vzdělávacím programu potvrzené přiděleným školitelem,
  - získání příslušného počtu kreditů.
- c) Vlastní atestační zkouška probíhá dle platné legislativy.

5 Profil absolventa

Absolvent/ka specializačního vzdělávání v oboru Výživa dospělých bude připraven/a provádět, zajišťovat a koordinovat základní, specializovanou a vysoce specializovanou nutriční péči. Je oprávněn/a na základě vlastního posouzení a rozhodnutí, v souladu s platnou legislativou zabezpečovat nutriční péči v rozsahu své specializované způsobilosti stanovené činnostmi, ke kterým je nutriční terapeut pro výživu dospělých připraven na základě tohoto vzdělávacího programu a platné legislativy.

5.1 Charakteristika výstupních vědomostí, dovedností a postojů, tj. profesních kompetencí, pro které absolvent/ka specializačního vzdělávání získal/a způsobilost

Nutriční terapeut pro výživu dospělých se specializovanou způsobilostí v oboru Výživa dospělých je připraven:

- podílet se na kontinuálním zvyšování kvality a bezpečnosti nutriční péče,
- koordinovat práci týmu nutričních terapeutů v oblasti nutriční péče o dospělé pacienty,
- edukovat dospělé pacienty případně blízké osoby ve specializovaných nutričních postupech a připravovat pro ně informační materiály,
- sledovat a vyhodnocovat nutriční stav dospělého pacienta a při vzniku komplikací podílet se na jejich řešení,
- plánovat a zajišťovat specializovanou a vysoce specializovanou nutriční péči u dospělých pacientů s různými onemocněními,
- plánovat a zajišťovat specializovanou a vysoce specializovanou nutriční péči u dospělých pacientů v terminálním stadiu,
- edukovat blízké osoby v zajišťování potřebné nutriční péče ve vlastním prostředí,
- provádět průzkumná šetření za účelem identifikace oblastí pro zlepšení kvality nutriční péče,
- vést specializační vzdělávání v oboru výživy dospělých,
- provádět poradenskou činnost v nutričních poradnách a ambulancích.

6 Charakteristika akreditovaných zařízení a pracovišť

Vzdělávací instituce, zdravotnická zařízení a pracoviště zajišťující výuku účastníků specializačního vzdělávání musí být akreditováno dle ustanovení § 45 zákona č. 96/2004 Sb. Tato zařízení musí účastníkovi zajistit absolvování specializačního vzdělávání dle příslušného vzdělávacího programu. Minimální kritéria akreditovaných zařízení jsou dána splněním odborných, provozních, technických a personálních předpokladů.

6.1 Akreditovaná zařízení a pracoviště

Personální požadavky	<ul style="list-style-type: none"> • Školitelem pro praktickou část se rozumí zaměstnanec akreditovaného zařízení ve smyslu zákona č. 96/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů, který organizuje a řídí teoretickou nebo praktickou část specializačního vzdělávání.* • Školitelem může být pouze nutriční terapeut se specializovanou způsobilostí v oboru specializace a je držitelem „Osvědčení k výkonu zdravotnického povolání bez odborného dohledu“. • Školitelem může být i lékař. • Lektorem pro teoretickou část se rozumí zdravotnický nebo jiný odborný
-----------------------------	---

* Školitelem může být i mentor, který splňuje požadavky na školitele stanovené vzdělávacím programem

	<p>pracovník, který se podílí na výuce v teoretické části specializačního vzdělávání.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lektorem může být zdravotnický pracovník, který je držitelem „Osvědčení k výkonu zdravotnického povolání bez odborného dohledu“. • Lektorem může být lékař i další odborný pracovník s jinou kvalifikací (JUDr., Ing. atd.), která odpovídá zaměření vzdělávacího programu (předměty jako je ekonomika a financování, právní problematika, krizový management, organizace a řízení, atd.). • Pedagogické schopnosti. • Doklady o odborné, specializované event. pedagogické způsobilosti.
Materiální a technické vybavení	<ul style="list-style-type: none"> • Musí odpovídat standardům a platné legislativě. • Pro teoretickou část vzdělávacího programu standardně vybavená učebna s PC a dataprojektorem a s možností přístupu k internetu. • Modely a simulátory potřebné k výuce praktických dovedností KPR. • Přístup k odborné literatuře, včetně el. databází (zajištění vlastními prostředky nebo ve smluvním zařízení).
Organizační a provozní požadavky	<ul style="list-style-type: none"> • Pro teoretickou část vzdělávacího programu – jiná zařízení, která mají smluvní vztah s poskytovatelem zdravotní péče dle příslušného oboru specializace. • Pro praktickou část vzdělávacího programu – poskytování zdravotní péče dle příslušného oboru. • Pro praktickou část vzdělávacího programu smluvní vztah s jedním nebo více akreditovaným zařízením z důvodu zajištění komplexnosti vzdělávacího programu.
Bezpečnost a ochrana zdraví	<ul style="list-style-type: none"> • Součástí teoretické i praktické výuky je problematika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, hygieny práce a požární ochrany včetně ochrany před ionizujícím zářením. • Výuka k bezpečné a zdraví neohrožující práci vychází z požadavků platných právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. • Požadavky jsou doplněny informacemi o rizicích možných ohrožení v souvislosti s vykonáváním praktické výuky, včetně informací vztahujících se k opatřením na ochranu před působením zdrojů rizik.

7 Tabulka modulů

Specializační vzdělávání v oboru				
Kód	Typ	Název	Rozsah	Počet kreditů
ZM	P	Organizační a metodické vedení specializované nutriční péče	1 týden T – 40 hodin	20 (á 4 kredity/den)
OM 1	P	Klinická výživa a specializovaná nutriční péče	2 týdny T – 80 hodin 4 týdny Pr – 160 hodin	40 (á 4 kredity/den) 20 (á 1 kredit/den)
OM 2	P	Metody stanovování individuálních nutričních potřeb u pacientů v těžkých stavech	1 týden T – 40 hodin 1 týden Pr AZ – 40 hodin	20 (á 4 kredity/den) 15 (á 3 kredity/den)
OM 3	P	Komunitní nutriční péče a poradenství u seniorů	1 týden T – 40 hodin 1 týden Pr AZ – 40 hodin	20 (á 4 kredity/den) 15 (á 3 kredit/den)
OM 4	P	Nutriční péče a poradenství u pacientů s onkologickým onemocněním	1 týden T – 40 hodin 1 týden Pr AZ – 40 hodin	20 (á 4 kredity/den) 15 (á 3 kredity/den)
OM 5	P	Odborná praxe na pracovišti akreditovaného zařízení	1 týden Pr AZ – 40 hodin	15 (á 3 kredity/den)
			T – teorie $\sum$ 240 Pr – praxe $\sum$ 160 Pr – AZ $\sum$ 160 hodin	
			Celkem 560 hodin	200 kreditů

Vysvětlivky: P – povinné, T - teorie, Pr – praxe, Pr – AZ – praxe na pracovišti akreditovaného zařízení

8 Seznam doporučených zdrojů

Doporučená literatura
BÁRTLOVÁ, S. <i>Sociologie medicíny a zdravotnictví</i> . 6. přeprac. vyd. Praha: Grada, 2005. 188 s. ISBN 80-247-1197-4.
BÁRTLOVÁ, S.; SADÍLEK, P.; TÓTHOVÁ, V. <i>Výzkum a ošetřovatelství</i> . 2. přeprac. a dopl. vyd. Brno: NCO NZO, 2005. 146 s. ISBN 80-7013-416-X.
BARTOŠÍKOVÁ, I. <i>O syndromu vyhoření pro zdravotní sestry</i> . 1. vyd. Brno: NCO NZO, 2006. 86 s. ISBN 80-7013-439-9.
BENEŠ, M. <i>Andragogika</i> . 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 135 s. ISBN 978-80-247-2580-2.
České ošetřovatelství 12 : <i>Zdravotnické právo v ošetřovatelské praxi I</i> . 1. vyd. Brno: IDVPZ, 2003. 73 s. ISBN 80-7013-376-7.

České ošetřovatelství 13: <i>Sestra a pacient</i> (Komunikace v praxi). Zdravotnické právo v ošetřovatelské praxi II. 1. vyd. Brno: NCO NZO, 2003. 67 s. ISBN 80-7013-388-0.
JOBÁNKOVÁ, M. a kol. <i>Kapitoly z psychologie pro zdravotnické pracovníky</i> . 3. nezměn. vyd. Brno: NCO NZO, 2003. 225 s. ISBN 80-7013-390-2.
JUŘENÍKOVÁ, P. <i>Zásady edukace v ošetřovatelské praxi</i> . 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 77 s. ISBN 978-80-247-2171-2.
KEBZA, V. <i>Psychosociální determinanty zdraví</i> . 1. vyd. Praha: Academia, 2005. 263 s. ISBN 80-200-1307-5.
KŘIVOHLAVÝ, J. <i>Psychologie zdraví</i> . 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 280 s. ISBN 80-7178-774-4.
KŘIVOHLAVÝ, J. <i>Psychologie nemoci</i> . 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 200 s. ISBN 80-247-0179-0.
KŘIVOHLAVÝ, J. <i>Sestra a stres</i> . 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 119 s. ISBN 978-80-247-3149-0.
KŘIVOHLAVÝ, J.; PEČENKOVÁ, J. <i>Duševní hygiena zdravotní sestry</i> . 1. vyd. Praha: Grada, 2004. 80 s. ISBN 80-247-0784-5.
ANDĚL, M. <i>Diabetes mellitus a další poruchy metabolismu</i> . 1. vyd. Praha: Galén, 2001. 21s. ISBN 80-7262-047-9.
ANDĚL, M. a kol. <i>Vliv výživy a intenzivní metabolické péče na orgánové funkce a pooperační stavy</i> . 1. vyd. Hradec Králové: Nukleus HK, 2003. 104 s. ISBN 80-86225-35-6.
BARTOŠ, V.; PELIKÁNOVÁ, T. a kol. <i>Praktická diabetologie</i> . 3. rozšíř. vyd. Praha: Maxdorf, 2003. 479 s. ISBN 80-85912-69-4.
BENEŠ, P. <i>Základy umělé výživy: nutriční péče pro nemocniční praxi</i> . 1. vyd. Praha: Maxdorf, 1999. 108 s. ISBN 80-85800-71-3.
BĚLOBRÁDKOVÁ, J.; BRÁZDOVÁ, L. <i>Diabetes mellitus</i> . 1. vyd. Brno: NCO NZO, 2006. 161 s. ISBN 80-7013-446-1.
BULKOVÁ, V. <i>Nauka o živinách</i> . 1. vyd. Brno: IDVPZ, 1999. 204 s. ISBN 80-7013-293-0.
ČERMÁKOVÁ, M.; ŠTĚPÁNOVÁ, I. <i>Klinická biochemie 1. díl</i> . 2. uprav. vyd. Brno: NCO NZO, 2010. 130 s. ISBN 978-80-7013-515-0.
ČERMÁKOVÁ, M. a kol. <i>Klinická biochemie 2. díl</i> . 1. vyd. Brno: NCO NZO, 2005. 164 s. ISBN 80-7013-424-0.
ČERVENKOVÁ, R. <i>Celiakie</i> . 1. vyd. Praha: Galén, 2006. 64 s. ISBN 80-7262-425-3.
DASTYCH, M.; BREINEK, P. a kol. <i>Klinická biochemie: bakalářský obor Zdravotní laborant</i> . 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 232 s. ISBN 978-80-210-4572-9.
FRAŇKOVÁ, S.; DVOŘÁKOVÁ-JANŮ, V. <i>Psychologie výživy a sociální aspekty jídla</i> . 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003. 256 s., ISBN 80-246-0548-1.
GROFOVÁ, Z. <i>Nutriční podpora: praktický rádce pro sestry</i> . 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 237 s. ISBN 978-80-247-1868-2.
CHARVÁT, J.; KVAPIL, M. a kol. <i>Praktikum umělé výživy: učební texty k praktickým cvičením z umělé výživy</i> . 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 155 s. ISBN 80-246-1303-4.
KAŇKOVÁ, K. <i>Poruchy metabolismu a výživy: vybrané kapitoly z patologické fyziologie</i> . 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 59 s. ISBN 80-210-3670-2.
KELLER, U. a kol. <i>Klinická výživa</i> . 1. vyd. Praha: Scientia medica, 1993. 235 s. ISBN 80-85526-08-5.
KLEIWÄCHTEROVÁ, H.; BRÁZDOVÁ, Z. <i>Výživový stav člověka a způsoby jeho zjišťování</i> . 2.

přeprec. vyd. Brno: IDVPZ, 2001. 102 s. ISBN 80-7013-336-8.
KOHOUT, P. a kol. <i>Výživa u pacientů s idiopatickými střevními záněty</i> . 1. vyd. Praha: Maxdorf, 2004. 174 s. ISBN 80-7345-023-2.
KOHOUT, P.; KOTRLÍKOVÁ, E. <i>Základy klinické výživy</i> . 1. vyd. Praha: Agentura Frigl, 2005. 113 s. ISBN 80-86912-08-6.
KOHOUT, P.; PAVLÍČKOVÁ, J.: <i>Celiakie a bezlepková dieta: dieta a rady lékaře</i> . 3. vyd. Praha: Maxdorf, 2006. 166 s. ISBN 80-7345-070-4.
KOHOUT, P.; SKLÁDANÝ, L. <i>Perkutánní endoskopická gastrostomie a její místo v algoritmu umělé výživy</i> . 1. vyd. Praha: Galén, 2002. 255 s. ISBN 80-7262-191-2.
KRCH, F. D. <i>Bulimie: Jak bojovat s přejídáním</i> . 3. dopl. a přeprec. vyd. Praha : Grada, 2003. 195 s. ISBN 978-80-247-2130-9.
KRCH, F. D. <i>Mentální anorexie</i> . 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 235 s. ISBN 80-7178-598-9.
KRCH, F. D. a kol. <i>Poruchy příjmu potravy</i> . 2. aktual. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2005. 255 s. ISBN 80-247-0840-X.
KUDLOVÁ, E. a kol. <i>Hygiena výživy a nutriční epidemiologie</i> . 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. 287 s. ISBN 978-80-246-1735-0.
KVASNIČKOVÁ, A. <i>Alergie z potravin</i> . 1. vyd. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací, 1998. 60 s. ISBN 80-85120-93-3.
MATOUŠEK, O. <i>Základy sociální práce</i> . 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 309 s. ISBN 978-80-7367-331-4.
MUNZAROVÁ, M. <i>Zdravotnická etika od A do Z</i> . 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 156 s. ISBN 80-247-1024-2.
MUSIL, D. <i>Klinická výživa a intenzivní metabolická péče</i> . 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 109 s. ISBN 80-244-0566-0.
NAVRÁTILOVÁ, M.; ČEŠKOVÁ, E.; SOBOTKA, L. <i>Klinická výživa v psychiatrii : teoretické předpoklady, praktická doporučení, osobní zkušenosti</i> . 1. vyd. Praha: Maxdorf, 2000. 270 s. ISBN 80-85912-33-3.
PERLÍN, C. a kol. <i>Potravinové tabulky část 2. Chemické složení a energetický obsah poživatin „v hodnotách jak snědno“</i> . 1. vyd. Praha: Společnost pro výživu, 1993. 66 s. ISBN 80-85120-44-5.
PRUDIL, L. <i>Základy právní odpovědnosti ve zdravotnictví</i> . 4. dopl. vyd. Brno: NCO NZO, 2006. 77 s. ISBN 80-7013-433-X.
RYBKA, J. a kol. <i>Diabetologie pro sestry</i> . 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 283 s. ISBN 80-247-1612-7.
SCHUENEMAN, M. <i>Jed nebo lék : kalorie, cholesterol: výživová fakta a hodnoty stovek druhů potravin, se kterými se setkáváte každý den</i> . 1. čes. vyd. Praha: Svojtka & Co., 2007. 208 s. ISBN 978-80-7352-623-8.
SOBOTKA, L.; NOVÁK, F.; VAŇKOVÁ, D. <i>Klinická výživa a metabolická péče v gastroenterologii a gerontologii</i> . 1. vyd.. Hradec Králové: Nucleus HK, 2006. 145 s. ISBN 80-86225-91-7.
STARNOVSKÁ, T.; CHOCENSKÁ, E. <i>Nutriční terapie</i> . 1. vyd. Praha: Galén, 2006. 39 s. ISBN 80-7262-387-7.
SVOBODNÍK, P. <i>Management pro zdravotníky v kostce</i> . 1. vyd. Brno: NCO NZO, 2009. 125 s. ISBN 978-80-7013-498-6.

ŠAFRÁNKOVÁ, A.; NEJEDLÁ, M. *Interní ošetřovatelství I.* 1. vyd. dotisk. Praha: Grada, 2010. 280 s. ISBN 978-80-247-1148-5.

ŠKRLA, P. *Především neublížit: cesta k prevenci pochybení v léčebné a ošetřovatelské péči.* 1. vyd. Brno: NCO NZO, 2005. 162 s. ISBN 80-7013-419-4.

ŠAFRÁNKOVÁ, A.; NEJEDLÁ, M. *Interní ošetřovatelství II.* 1. vyd. dotisk. Praha: Grada, 2010. 212 s. ISBN 978-80-247-1777-7.

URBÁNKOVÁ, P.; URBÁNEK, L. a kol. *Klinická výživa v současné praxi.* 1. vyd. Brno: NCO NZO, 2008. 104 s. ISBN 978-80-7013-473-3.

VONDRÁČEK, L.; VONDRÁČEK, J. *Odpovědnost při poskytování ošetřovatelské péče.* 1. vyd. Praha: Galén, 2006. 30 s. ISBN 80-7262-392-3.

VONDRÁČEK, L.; VONDRÁČEK, J. *Pochybení a sankce při poskytování ošetřovatelské péče.* 1. vyd. Praha: Grada, 2003. 68 s. ISBN 80-247-0705-5.

VONDRÁČEK, L.; WIRTHOVÁ, V. *Právní minimum pro sestry: příručka pro praxi.* 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 95 s. ISBN 978-80-247-3132-2.

WILHELM, Z. a kol. *Výživa v onkologii.* 2. přeprac. a dopl. vyd. Brno: NCO NZO, 2004. 259 s. ISBN 80-7013-410-0.

ZADÁK, Z. *Výživa v intenzivní péči.* 2. rozš. a aktual. vyd. Praha : Grada, 2008. 542 s. ISBN 978-80-247-2844-5.

ZADÁK, Z. *Klinická výživa a metabolická péče u těžce nemocných.* 1. vyd. Hradec Králové: Nukleus HK, 2000. 80 s. ISBN 80-86225-02-X.

ZACHAROVÁ, E.; HERMANOVÁ, M.; ŠRÁMKOVÁ, J. *Zdravotnická psychologie: teorie a praktická cvičení.* 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 125 s. ISBN 978-80-247-2068-5.